

Ingen har Fred længere end ens Nabo vil

- Aktiviteter valgfag musik



Udviklet og sammensat af Christina Mai Nielsen
Copyright Teater Undergrunden 2019

Disse aktiviteter omhandler musikforståelse igennem beskrivelse af koncertfortællingen og analyse af nogle af de tilhørende musiknumre. Desuden vil refleksion og perspektivering ift. numrenes musiske betydning for fortællingen blive berørt og der kan arbejdes med folkemusik både historisk og som genre.

Før koncertfortællingen

Læs om forestillingen og gruppen før I skal se det. Tal også om:

- Hvordan sangene er blevet til?
- Hvad tror I at det har betydet for sangerinden at læse sin oldefars dagbøger?
- Tal om og notér hvilke forskellige elementer, I vil lægge mærke til under forestillingen (form, virkemidler, medvirkende, typer af instrumenter mm).

Efter koncertfortællingen

Koncertfortælling "Kærligt hilset fra Ingenmandsland"

Til beskrivelse og analyse af koncertfortællingen kan benyttes følgende spørgsmål:

- Hvad er den overordnede historie (resumé)?
- Hvem medvirkede i koncertfortællingen?
- Hvordan blev fortællingen formidlet?
- Hvilke instrumenter blev benyttet?
- Hvilken form, udtryk og virkemidler blev benyttet under koncertfortællingen
- Hvilken betydning har koncertfortællingens brug af medier, musikere, instrumenter, musiknumre og genre for din samlede musikoplevelse?
- Hvorfor er netop disse historier/stemninger/billeder valgt ud?
- Hvilke og hvordan blev der benyttet kontraster (f.eks. håb og manglende livskraft, lys og mørke, krig og fred, had og kærlighed)?
- Hvilke temaer blev bearbejdet og hvordan kom det til udtryk (f.eks. fædreland, uvenskab, fællesskab, erindringer)?
- Hvordan kommer citatet "Ingen har Fred længere end ens Nabo vil" til udtryk i koncertfortællingen?
- Hvilke sammenhænge og modsætninger er der i koncertfortællingen ift. vores samfund og kultur i dag?
- Hvad sker der med historiefortællingen, når vi sætter musik, billeder og lys til?
- Hvad tror I, at gruppen ønsker at opnå med koncertfortællingen?

Musiknumre

Til at undersøge, beskrive og analysere de musiske grundelementer i et af musiknumrene fra koncertfortællingen, benyttes materialet "Forløbsbeskrivelse - Musik og tekst".

I materialet er listet de numre, der kan arbejdes med.

Igennem analysen kan I med fordel opdele, beskrive og vurdere musikkens elementer: rytme, klang, melodi, harmoni og form og I kan med fordel undersøge fænomenerne som f.eks. taktart, intervaller, motiver, akkorder og deres funktioner i musikken.

Beskriv og vurder også nummerets indhold og mening, den kunstneriske oplevelse og musikkens samfundsmæssige funktion.

Sammenfat og perspektivere analysen af de ovenstående elementer i forhold til hvordan de underbygger koncertfortællingens historie, udvikling og budskab.

I et flygtigt øjeblik - SVESTAR på Spotify: <https://open.spotify.com/track/5jyVDQSw2NpAsu0Z0Gd4ut>

Mor, skriv at vi har det godt - SVESTAR på Spotify:

<https://open.spotify.com/track/6dEsmZZoMTKGQCdMpKFown>

Nyttige links:

Kærligt hilset fra Ingenmandsland, SVESTAR <http://svestar.dk/kaerligst-hilset-fra-ingenmandsland-2/>

Musikanalyse, Tartelet: <https://tartelet.dk/musikanalyse/generel/analysemetoder/Musikanalyse-generelt.html>

Musikanalyse, Musikipedia: <https://www.musikipedia.dk/analyse>

Musikalsk analyse, Den store Danske, Online, Gyldendal

www.denstoredanske.dk/Kunst_og_kultur/Musik/Klassisk_musik/Komposition_og_arrangement/musikalsk_analyse

Forløb i valgfag: Musik og tekst



KAPITEL 1: MUSIK OG TEKST

HVORDAN KAN VI ANALYSERE MUSIK OG TEKST SAMMEN?

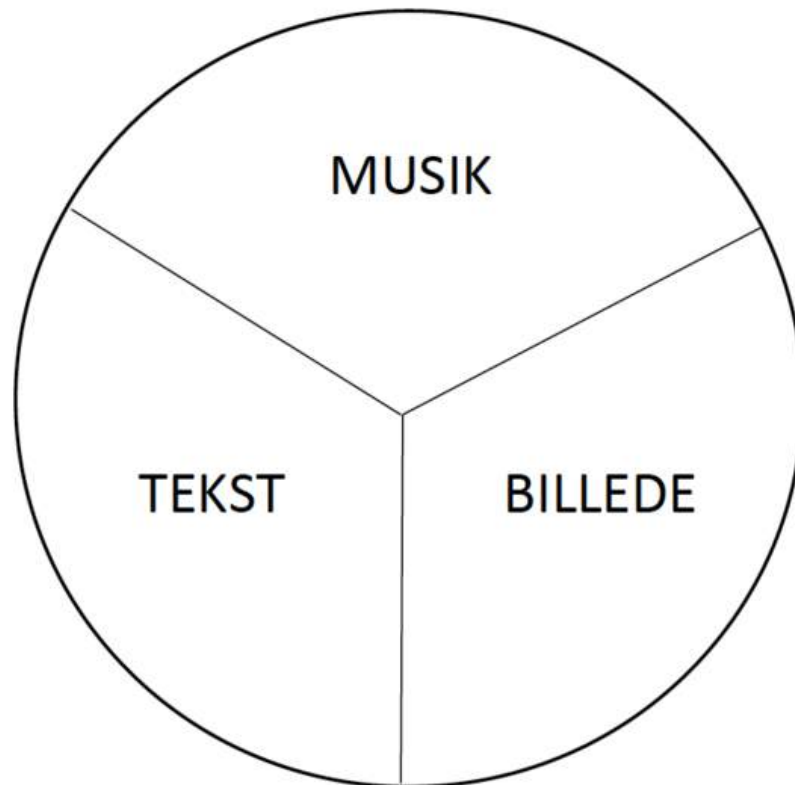
Musik er ikke bare lyd. Meget musik har også en tekst og et billede, som opleves sammen med musikken. Vi kan tale om musikkens udtryksfelt (Aare/Grønager, 2003). Musikken opleves i et samspil mellem musik, tekst og billede og må derfor også beskrives i dette samspil. Det betyder, at det er en fordel at være god til at sætte ord på selve musikkens virkemidler - rytme, melodi, form, klang og harmonik. Det kan du træne i forløbet Valgfag - Musik: Musikkens sprog. Nederst i dette forløb ligger stikord til de fem parametre.

De iagttagelser du gør dig i forhold til musikkens parametre kan fortolkes i forhold til teksten. Er der fx tale om en sørgmodig tekst er sangen sandsynligvis langsom, sparsomt instrumenteret, i mol og med en afdæmpet klang. Vi skal med andre ord forholde os til, hvordan musikken påvirker vores oplevelse af teksten.

Med til oplevelsen hører også billedet, som i denne sammenhæng er alt det visuelle, der omgiver musikken - scenografi, påklædning, musikvideo m.m.

Du kan se en figur nedenfor, der viser musikkens udtryksfelt - (fra Rockmusik i tid og rum, Aare/Grønager, 2003)

MUSIKKENS UDTRYKSFELT



KAPITEL 2: MUSIK OG TEKST - ANALYSE

ØVELSE: MUSIK OG TEKST ANALYSE

Fordel jer i mindre grupper, der hver laver deres analyse af ét af de nedenstående numre.

Start med en analyse af teksten:

- Hvad handler teksten om?
- Hvor er teksten stærkest?
- Er der steder i teksten, som vil være gode at fremhæve i musikken?
- Er der stemningskift i teksten?
Jeres forventninger til musikken

- Hvordan forestiller I jer, at musikken er?
- Hvilke virkemidler kunne I finde på at bruge for at understøtte teksten
- Har I særlige forventninger til instrumentationen, tempoet, rytme m.m.?
Lyt nu til nummeret og se om jeres forventninger svarer til det, I hører.

- Hvordan understøtter musikken teksten?
- Hvilke virkemidler gør musikerne brug af - rytme, melodi, harmonik, form og klang.
Fremlæg jeres analyse i klassen, så alle får mulighed for at fremlægge en analyse.

I et flygtigt øjeblik

Tekst og musik: Anne Roed Refshauge

- SVESTAR på Spotify:

<https://open.spotify.com/track/5jyVDQSw2NpAsu0Z0Gd4ut>

Himlens brændskær gløder fjernt i nat
ensomme grave som i hast blev forladt.
Stilhed før kanonernes kuglefærd
gentar sin raslen i trådens værn så nær.

Vagtens skridt mod stenbroens golde grå,
taktfast et ekko til det tyst går i stå.
Nattens tavshed ulmer i anspændt krop
mens blikket vandrer til himlens vidder op.

Stjernehimlen lyser i denne nat.
I et flygtigt øjeblik
mindskes afstanden til dem i det fjerne
thi stjernehimlens billeder deler vi alle nu i nat.

Stemmer sig i gravenes gange snor
blegner til hvisken fulgt af tavshed så stor.
Hænder foldes, hoveder falder træt
halmlejet luner, men søvnen forbliver dog let.

Nattemarch langs markernes grusomhed.
Venner og fjender ligger henslængte ned.
Byerne forbrændt bag marken står
som silhouetter op mod stjernevimlen går.

Stjernehimlen lyser i denne nat.
I et flygtigt øjeblik
mindskes afstanden til dem i det fjerne
thi stjernehimlens billeder deler vi alle nu i nat.

Mor, skriv at vi har det godt

Tekst og musik: Anne Roed Refshauge

- SVESTAR på Spotify:

<https://open.spotify.com/track/6dEsmZZoMTKGQCDMpKFOWn>

Springende fra stalden kommer drengen ind med rødmet hud
til mor, som står med brevet i sin hånd og ser på marken ud.
Sommer er endt, kornet står gyldent, høsten skal snart i hus.
Mon han kommer hjem, mon han får lov nu?
Mor, skriv at vi har det godt.

Sagte ta'r hun barnets hånd og gi'r den blidt et lille klem,
mens bange tanker vender sig mod håbet født i Bethlehem.
Høsten er endt, frosten den bider, julen står for dør.
Mon han kommer hjem, mon han får lov nu?
Mor, skriv at vi har det godt.

Hvem skal pløje jorden nu og genne kvæget ud på eng,
og hvem står op i stormfuld nat, så vi kan sove trygt i seng?
Julen er endt, gul står erantis, våren kom sent i år.
Mon han kommer hjem, mon han får lov nu?
Mor, skriv at vi har det godt.

Drengen sætter sig, han rækker pennen og papiret frem,
så hun kan skrive ned, hvad han har i sit unge hjertes gem.
Våren er endt, mørket det svinder, sommer lyser nu.
Gid du kommer hjem, gid du får lov nu.
Far skriv at du har det godt.

KAPITEL 3: MUSIKKENS PARAMETRE

Når vi skal tale om musik kan vi forholde os til musikkens fem parametre - rytme, melodi, form, klang og harmonik. Der er et helt forløb i MeeBook, hvor I kan stifte bekendtskab med musikkens parametre, og her nedenfor, kan du se stikord til arbejde med de forskellige parametre.

FORM - STIKORD

Når vi analyserer form taler vi om forskellige formled. De har ofte betegnelser, som du kan se i skeamet nedenfor. Derudover findes der faste former, som fx. popform, udvidet popform, sonatesatsform, rondo m.m. Vi kan angive formled med store bogtaver - fx. ABA-form eller ABABCBB

Skemaet nedenfor er hentet hos Musikipedia.dk, hvor du også kan læse meget mere om musikteori og analyse.

<i>Intro:</i>	Som regel unikt, der indleder et musikstykke. Introen er som regel kun på nogle få takter.
<i>Vers:</i>	Vers optræder flere steder i sangen med samme melodi, men med forskellig tekst. De fleste sange starter med et vers, hvis man ser bort fra introen. Verset indeholder som regel færre toner end omkvædet og er som regel også mindre sangbart end dette.
<i>Omkvæd:</i>	Omkvæd optræder flere steder i sangen med samme melodi og tekst. Omkvædet efterfølger ofte verset og gentages som regel flere gange til sidst. Omkvædet er mere sangbart end verset, og det har ofte en øget dynamik og flere medvirkende instrumenter (større instrumentation) i forhold til verset.
<i>Kontraststykke:</i>	Kontrasterende formled, der som regel både adskiller sig harmonisk, melodisk og rytmisk fra verset og omkvædet. Kontraststykket er ofte et længere formled, og det optræder som regel kun en gang i løbet af et musikstykke. Kontraststykket kaldes også for C-stykket.
<i>Bro:</i>	Broen optræder mellem vers og omkvæd og leder op til omkvædet. Broen har som regel samme tekst hver gang. Hvis verset og omkvædet benytter samme harmoniske struktur, vil broen som regel benytte et nyt harmonisk mønster, så omkvædet opleves nyt og friskt.
<i>Mellemstykke:</i>	Kort instrumentalt formled, der som regel ikke er længere end 4 takter. Optræder ofte mellem omkvæd og vers. Mellemstykket skaber et brud i musikstykket, en slags pause, så næste formled opleves nyt og friskt. Kaldes også for mellemstil.
<i>Solo:</i>	Formled med en instrumental solo, fx spillet af en guitarist, en saxofonist eller en pianist. Harmonikken (akkorderne) i soloen er som regel identisk med harmonikken i verset, omkvædet eller kontraststykket - man siger fx "solo over vers". Soloen er med til at skabe en afveksling i musikstykket.
<i>Outro:</i>	Outroen er et kort formled, der har til formål at afslutte musikstykket. Outroen bygger som regel på førstetrinsakkorden (tonika), eller den kan være en gradvis fade-out af omkvæd eller solo. Kaldes også for CODA.

RYTME OG GROOVE - STIKORD



Når vi analyserer en rytme eller et groove kan vi blandt andet komme ind på følgende:

Puls - Fx fast puls, rubato, tempo (bpm – beats per minut), betoning

Agogik - Når pulsen er elastisk i kraft af det musikalske udtryk. Små tidsforskydninger, der knapt bemærkes, men som giver musikken liv.

Taktart - Kobles til betoning. Hvormange taktslag er der i hver takt?

Underdelingsgrad - Underdelingen af pulsen. Hvad er der mindste nodeværdi i sangen – 8.del eller 16.del

Swing eller lige - Er underdelingerne trioliserede (swing) eller lige?

Off-beat - Betegnelse for de slag, der falder mellem taktslagene. Kaldes også efterslag.

Lift - Betegnelse for en rytme, der betoner et offbeat-slag – fx 2og eller 4og.

Optakt - Betegnelse for en frase, der begynder lidt inden 1 slaget i takten.

Polyrytmik - Begreb der betegner to rytmer med forskellige underdeling, der optræder samtidig – fx 3 mod 4 eller 2 mod 3.

Ritardando - Langsommere og langsommere

Accelerando - Hurtigere og hurtigere

Fermat - Typisk i slutningen af et nummer, hvor det er op til musikeren at beslutte hvornår tonen afsluttes.

Komplementærrytmik- Forekommer, når to eller flere stemmersupplerer hinanden, så de tilsammen etablerer en jævn strøm af taktslag eller underdelinger. Stemmerne er afhængige af hinanden, idet de udfylder hinandens huller.

Groove analyse

Når I analyserer et groove – fx ud fra et grooveskema – vil det være oplagt at se på følgende parameter:

Underdelingsgrad:

Hvad er den korteste rytmiske nodeværdi i groovet. Fills er ikke en del af underdelingsgraden.

Udfyldningsgrad:

Hvor meget sker der i groovet? Er der aktivitet på alle beatmarkeringer og offbeat eller er der måske kun aktivitet på enkelte af beatmarkeringerne?

Pulsmarkering / beatmarkering:

Hvilke instrumenter markerer pulsen? Uddyb hvordan pulsen markeres. Fx stortromme (1,3) Lilletromme (2,4). Markeringen af 2 og 4 hedder **backbeat** eller **afterbeat**.

Modrytme:

Fx **synkoper** eller **Offbeat**– efterslag.

Clavesrytmik – fx markering af 2og.

Lift– Betegnelse for en rytme, der er rykket der betoner et offbeat-slag – fx 2og eller 4og.

Komplementaritetsgraden:

Når instrumenterne er parrede og derved betoner samme slag, er der lav komplementaritet. Når instrumenterne rytmisk falder forskudt af hinanden er komplementaritetsgraden større.

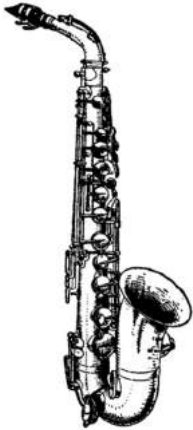
Anslagsskema

Viser udfyldningsgrad og komplementaritetsgrad

Groovekarakteristik

Lav en karakteristik af groovet – fx lav komplementaritetsgrad, betoning af 2 og 4, karakteriseret ved lifts i guitar og bas etc.

MELODI - STIKORD



Når vi skal beskrive en melodi kan vi dels inddele melodien i perioder og fraser, hvor **perioder** svarer til en "sætning" og er afsluttede. **Fraser** er kortere end perioder og kan optræde som **forsætning** (spørgsmål) og **eftersætning** (svar).

Derudover kan vi beskrive de forskellige melodilinjers form:

Trinvist opadgående

Trinvist nedadgående

Springende

Bueform - op eller ned

Zigzag form

Vi kan også beskrive **gentagelsesmønstre** i melodien.

Vi kan tale om et **hovedtema** og et **sidetema**.

Vi kan også beskrive melodiens **tonemateriale** - Er der mange forskellige toner eller få toner i melodien?

Vi kan tale om **cirkulære** og **lineære** melodi, hvor cirkulær melodi har få toner, der bevæger sig om én centraltone og lineær melodi ofte har et større toneomfang og bevæger sig mere omkring.

Sidst men ikke mindst kan vi beskrive melodiens rytme:

- Lange toner
- Korte toner
- Rytmske gentagelsesmønstre
- Optakt/Fuldtakt

KLANG / SOUND / INSTRUMENTATION - STIKORD



Klang kan beskrive på forskellige måder.

Instrumentation

Først og fremmest kan man beskrive instrumentationen og hvordan der spilles på de forskellige instrumenter.

Soundboxen

Dernæst kan man beskrive, hvor instrumenterne placerer sig i lydbilledet, som kan opfattes 3-dimensionelt - nær/fjern, lyst/dybt og højre/venstre (jf. Soundboxen illustreret i Rockmusik i tid og rum, Aare/Grønager, Systime 2003).

Instrumental sound

Afslutningsvis kan vi beskæftige os med forskellige former for instrumental klang.

Her må man kende instrumentet og dets muligheder:

- Pizzicato /arco
- Growl / soft tone
- Dæmpere
- Anslag

Instrumental klang beskrives ofte med tillægsord, vi også bruge, når vi rører ved noget - varmt, blødt, skarpt, koldt etc.

Effekter i lydstudiet

Equalizer - tonekontrol

Kan fremhæve og dæmpe udvalgte frekvensområder

Bass / treble

- Fremhæves de lysefrekvenser opleves en **lys og klar lyd**. Fremhæves de lyse samtidig med at de dybe frekvenser dæmpes opleves en **skarp og skinger lyd**.
- Fremhæves de lave frekvenser opleves en **dyb og fyldig lyd**. Fremhæves de dybe samtidig med at de høje frekvenser dæmpes opleves en **mørk og ulden lyd**.
- Dæmpes både de høje og de lave frekvenser opleves en **flad og nasal lyd**.

Reverb – rumklang

Ingen rumklang medfører **tør lyden** opleves som **nær / tæt på**.

Rumklang gør klangen **blød og giver den fylde**. Klangen opleves **fjern / langt væk**.

Delay – ekko

Giver fylde, men mere hård og upoleret end rumklang

Vibrato

Kan både laves elektronisk og spilleteknisk.

Tremolo

Minder om vibrato, men her er det tonestyrken, der ændres.

Leslie

Roterende højtalere, der skaber vibrato, da de roterer modsat hinanden.

Chorus

Som leslie – bare elektronisk frembragt.

Overdrive og distortion

Overdrive er rørforvrængning i en rørforstærker og medfører er **rå, vild og beskidt klang**, men mere varm end **distortion**, der kan virke **anmassende og hård**.

Wah-wah pedal

En pedal der fungerer som en equalizer og hvor man kan fremhæve forskellige frekvensområder.

Kompression

Fremhæver svage passager og dæmper kraftige passager. Kan bruges på enkelte lag i musikken eller på det samlede lydbillede, der så fremstår mere **kompakt og længere fremme i højtaleren**.

Panorering

Lydens placering i rummet – fx højre / venstre eller en mere fyldig placering i hele spektret fra højre mod venstre.

Livelyd / Soundscape

Soundscape er modsætningen til livelyd og kan ses som et kunstigt frembragt lydlandskab, der ikke umiddelbart vil kunne skabes live. Ofte elektronisk frembragt. Indspilninger er sjældent enten eller, men kan placeres et sted mellem disse to poler.

HARMONIK - STIKORD



Harmonikken i et nummer har stor betydning for den stemning, der er i nummeret. Når vi beskriver harmonik, kan vi blandt andet tale om dur og mol og om, hvilken harmonik nummeret er bygget op omkring. Her skelner vi mellem fire - funktionsharmonik, modalharmonik, bluesharmonik og atonal harmonik.

Dur og mol

Dur opleves som regel om lys og glad

Mol opleves som regel som mørk og sørgmodig

Den harmoniske trekant og atonal musik

I figuren nedenfor kan du se den harmoniske trekant, som den er gengivet i Rockmusik i tid og rum (Aare/Grønager, 2003). Her beskrives tre forskellige former for harmonik.

Funktionsharmonik - Præget af tonal spænding, der skabes ved hjælp af dominanter og ledetoner. Ofte kvintfald mellem akkorderne. Dynamisk og fremadstræbende karakter.

Modalharmonik - Ligeværdighed mellem akkorderne og et fravær af tonal spænding. Ofte terts eller sekundforhold mellem akkorder. Statisk og hvilende karakter.

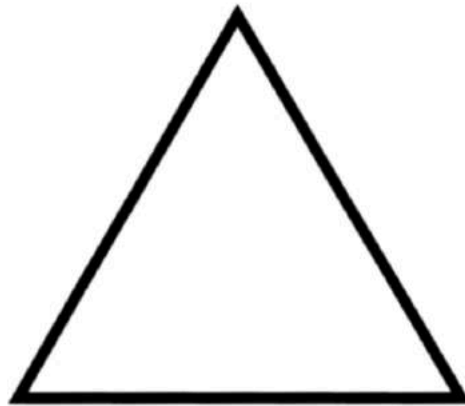
Bluesharmonik - Blå toner og blueskala. Ofte kvartfald mellem akkorderne og bygget op omkring et blueskema (fx 12 tacters blues). Grumset og dissonerende karakter.

Derudover kan vi arbejde med atonal musik, som har et helt andet udtryk.

Atonal musik er et kapitel for sig. Modsat de tre forrige harmonikker har atonal musik ingen grundtone eller ledetoner - alle tonerne er ligeværdige. atonal musik kan virke dissonerende og klangene kan virke fremmedartede, men det er et helt almindeligt harmonisk værktøj indenfor nyere klassisk musik. I forløbet om Musik og mønstre, kan du læse meget mere om atonal musik (Schönberg, Webern, Berg og Stravinsky).

- ▶ Kirketonearter
- ▶ Fællestoneaffinitet, ingen ledetoner
- ▶ Sekund- og tertsfornbindelser
- ▶ Ligeværdighed
- ▶ Statisk og hvilende karakter

MODALHARMONIK



BLUESHARMONIK

- ▶ Blues-skalaer
- ▶ "Baglæns" kadence
- ▶ Kvartfald
- ▶ Blues-skema
- ▶ "Grumset" og dissonerende karakter

FUNKTIONSHARMONIK

- ▶ Dur/mol skalaer
- ▶ Dominatspænding
- ▶ Kvintfald
- ▶ Rangorden
- ▶ Dynamisk og fremadstræbende karakter

Folkemusik

For at understøtte analysen beskrives folkemusikken som genre.

- Research folkemusik som genre og hvorfra den har sin oprindelse.
- Find forskellige folkeviser og lyt til dem.
- Beskriv genretræk ved de numre med folkemusik, der er fundet.
- Beskriv folkemusik ift placering i musikhistoriske perioder og forskellige kulturer.

Til beskrivelse af genretræk kan benyttes følgende spørgsmål:

Hvilke musikinstrumenter bruges?

Hvordan er rytme, beat og tempo?

Hvordan er lyrikken, stil og flow?

Kan man tale om en geografisk oprindelse og i så fald hvilken?

Nyttige links:

Fra Romantik til Modernisme, Tartelet:

https://tartelet.dk/music_analysis_classical-romantik-modernisme.html

Danmark - Folkemusik, Den Store Danske:

[http://denstoredanske.dk/Kunst_og_kultur/Musik/Folkemusik/Danmark_\(Musik_-_Folkemusik\)](http://denstoredanske.dk/Kunst_og_kultur/Musik/Folkemusik/Danmark_(Musik_-_Folkemusik))

Skandinavisk folkemusik, Musikipedia: <https://www.musikipedia.dk/folkemusik/indblik>

Folkemusik: <https://da.wikipedia.org/wiki/Folkemusik>

Om folkemusik, Seismograf: <https://seismograf.org/dmt/11/08/om-folkemusik>

Ekstra opgaver

Andre opgaver der også kan knyttes til musik er:

Digitanalyse hvor "Sønderjylland" af Henrik Pontoppidan gennemgås.

Digitet har sin oprindelse under Første Verdenskrig og aktiviteten ligger under dansk.

I kan med fordel også dykke ned i materialet om symfoniorkestrets instrumenter enter som særskilt opgave eller som en del af opgaven "Folkemusik".

Materialet "Om instrumenterne" er fra Aarhus Symfoniorkester og hentes her: <https://www.aarhussymfoni.dk/undervisning/om-instrumenterne/>

Til læreren

Nedenfor er listet de færdigheds- og vidensmål som er knyttet til undervisningsforløbet. Aktiviteterne kan med fordel laves både før, under og efter forestillingen.

God fornøjelse.

Fælles Mål fra UVM

Kompetenceområde: Musikforståelse

Kompetencemål: Eleven kan forholde sig kvalificeret til musikalsk praksis og musiks betydning.

Færdigheds- og vidensmål:

Musikoplevelse

1.

Eleven kan forholde sig kvalificeret og nuanceret til musikoplevelser.

Eleven har viden om udtryk og virkemidler i musik.

Musikliv

1.

Eleven kan forholde sig kvalificeret til musikliv i samfundet og i forskellige kulturer.

Eleven har viden om musikliv i samfundet og i forskellige kulturer.

Musikhistorie

1.

Eleven kan beskrive træk ved musik fra forskellige musik historiske perioder og kulturer.

Eleven har viden om træk ved musik fra forskellige musik historiske perioder og kulturer.

Musikanalyse

1.

Eleven kan undersøge og analysere grundelementer i musik.

Eleven har viden om grundelementer i musik.